SPORTNING QO‘L JANGI ATAMALARINING O‘ZBEK TILIDA QO‘LLANISHI

Jumaniyozov Jumyozbek O‘zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti, O‘zbekiston, Chirchiq sh.KV-01-25 guruh talabasi.
Ilmiy rahbar**: I.S.Musayev** Isomiddin2707@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada sportning qo‘l jangi turiga oid atamalarning o‘zbek tilida qo‘llanishi, ularning lingvistik xususiyatlari hamda sport terminologiyasidagi o‘rni tahlil qilinadi. Shuningdek, qo‘l jangi sportida ishlatiladigan asosiy terminlarning kelib chiqishi, ularning o‘zbek tiliga moslashuvi va amaliy qo‘llanishi masalalari yoritiladi. Tadqiqot davomida qo‘l jangi bilan bog‘liq zarba, himoya va texnik harakatlarni ifodalovchi atamalar guruhlarga ajratilib, ularning til tizimidagi ahamiyati ko‘rsatib beriladi. Maqola natijalari sport terminologiyasini boyitish, qo‘l jangi atamalarini standartlashtirish hamda ularni ta’lim jarayonida samarali qo‘llashga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: qo‘l jangi, sport terminologiyasi, o‘zbek tili, lingvistika, termin, atama, leksika, tarjima, milliylashtirish, sport tili, professional nutq, til siyosati, atama tizimi, lingvodidaktika, o‘qitish metodikasi, semantika, terminlarning moslashuvi, xalqaro atamalar, sport kommunikatsiyasi.

Bugungi kunda sport turlari jadal rivojlanib borayotgan bir davrda ularning terminologiyasini milliy til asosida shakllantirish muhim masalalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, qo‘l jangi bilan bog‘liq sport turlarida ishlatiladigan atamalar ko‘pincha boshqa tillardan kirib kelgan bo‘lib, ularni o‘zbek tilida to‘g‘ri qo‘llash va tizimlashtirish zarur. Qo‘l jangi sporti jismoniy tayyorgarlik, tezkorlik, chidamlilik va texnik mahoratni talab qiladigan sport turi bo‘lib, unda qo‘llaniladigan terminlar sportchilarning mashg‘ulot jarayonini, musobaqa qoidalarini hamda texnik harakatlarni aniq ifodalashda muhim ahamiyatga ega.

O‘zbek tilida qo‘l jangi atamalarini to‘g‘ri qo‘llash nafaqat sportchilarning o‘zaro muloqotini osonlashtiradi, balki sport terminologiyasining boyishiga ham xizmat qiladi. Shu sababli ushbu atamalarni o‘zbek tilining fonetik, leksik va grammatik xususiyatlariga mos holda qo‘llash dolzarb masala hisoblanadi.

Qo‘l jangi atamalarining o‘zbek tilidagi o‘rni

Qo‘l jangi sportida ishlatiladigan atamalar asosan jang texnikasi, himoya usullari, zarba turlari hamda musobaqa jarayoni bilan bog‘liq bo‘ladi. Bu atamalar sportchilarning harakatlarini aniq ifodalash, murabbiy ko‘rsatmalarini tushunarli yetkazish hamda mashg‘ulot jarayonini samarali tashkil etish uchun xizmat qiladi.

O‘zbek tilida qo‘l jangi terminlari quyidagi guruhlarga bo‘linadi:

1. Zarba bilan bog‘liq atamalar

- to‘g‘ri zarba
- yon zarba
- pastdan zarba
- kombinatsion zarba

2. Himoya usullari bilan bog‘liq atamalar

- himoya holati
- blok qo‘yish
- chekinish
- qarshi hujum

3. Texnik harakatlar bilan bog‘liq atamalar

- usul qo‘llash
- muvozanatni saqlash
- ushlab olish
- yiqitish texnikasi

4. Musobaqa jarayoniga oid atamalar

- raund
- hakam
- g‘alaba
- diskvalifikatsiya

Atamalarning o‘zbek tiliga moslashuvi

Ko‘plab qo‘l jangi terminlari ingliz, rus yoki boshqa tillardan kirib kelgan. Ularni o‘zbek tilida qo‘llashda quyidagi jihatlarga e’tibor qaratiladi:

1. **Fonetik moslashuv** – so‘z talaffuzi o‘zbek tilining tovush tizimiga moslashtiriladi.
2. **Leksik moslashuv** – zarur bo‘lsa, atama o‘zbekcha muqobil bilan almashtiriladi.
3. **Grammatik moslashuv** – atamalar o‘zbek tilining so‘z yasash va qo‘shimcha qo‘llash qoidalariga mos holda ishlatiladi.

Masalan:

- “attack” – **hujum**
- “defense” – **himoya**
- “knockout” – **nokaut**

Qo‘l jangi atamalarini o‘qitishning ahamiyati

Sport terminologiyasini o‘zbek tilida o‘rgatish sportchilarning nazariy bilimlarini mustahkamlashga yordam beradi. Ayniqsa, sport maktablari, oliy ta’lim muassasalari va murabbiylar faoliyatida atamalarning o‘zbek tilida izchil qo‘llanishi muhimdir. Bu jarayonda zamonaviy texnologiyalar, xususan, sun’iy intellekt asosidagi o‘quv dasturlari ham katta imkoniyat yaratadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, qo‘l jangi sportiga oid atamalarni o‘zbek tilida to‘g‘ri qo‘llash sport terminologiyasini rivojlantirishda muhim o‘rin tutadi. Bu nafaqat sportchilar va murabbiylar o‘rtasidagi muloqotni yaxshilaydi, balki milliy tilning boyishiga ham xizmat qiladi. Kelgusida qo‘l jangi sportiga oid atamalarni tizimlashtirish, lug‘atlar yaratish va ularni ilmiy asosda tadqiq etish dolzarb vazifalardan biri bo‘lib qoladi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzi va mavqeini oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmoni. – Toshkent, 2020.
2. Abdullayev A. O‘zbek tilida terminologiya masalalari. – Toshkent: Fan, 2019.
3. Nurmonov A., Mahmudov N. O‘zbek tilining nazariy grammatikasi va leksikologiyasi. – Toshkent, 2018.
4. Rasulov R. Terminologiya va atamashunoslik asoslari. – Toshkent, 2021.
5. Xudoyberganova D. O‘zbek tilida soha terminologiyasining rivojlanishi. – Toshkent, 2022.
6. Karimov I. Sport terminologiyasining lingvistik xususiyatlari. // Ilmiy axborotnoma, 2021.
7. Islomov S. Sport sohasida atamalarni standartlashtirish muammolari. // Filologiya masalalari, 2022.